

A Moment of Stillness:

Anežka Hošková,
Lucie Svoboda Mičíková
a Pavel Příkařský



Pohádky – symbolické narativy, které spoluutvářejí naši kulturní identitu. Čteme je dětem před spaním – mají mít sedativní účinek. Dobře víme, že klasické pohádky jsou také zpravidla silně moralistní – mají přinášet určitý výklad světa, v němž figuruje dobro a zlo, a v němž se také nezřídka petrifikují určité společenské role. Pohádka o Šípkové Růžence je v tomto ohledu exemplární: spící princezna čeká pasivně až ji přivede k životu chrabří princ. Ukázka

genderového stereotypu jako vyšitá. Jak ale víme přinejmenším díky bratřím Grimmům, pohádky mají zpravidla ještě temnější a krutější historii, než naznačují jejich dnešní varianty. Základ pohádky o Růžence tak můžeme vysledovat pod názvem *Sole, Luna e Talia* (Slunce, Luna a Talia) již ve sbírce *Pentameron* (1634/36) neapolského spisovatele Giambattisty Basileho. Princezna Talia upadne do hlubokého spánku poté, co se píchne o len, a je spící

znásilněna králem z vedlejšího království. Díky vilám ve spánku porodí a odkojí jeho dvě děti. Poté, co se Talia konečně probudí, musí čelit úkladům královny žárlivé manželky, která chce jí i děti zavraždit (děti chce uvařit svému muži k večeři). Nakonec ale vše (díky prozíravosti obyčejného kuchaře) „dobře dopadne“ a Talia s králem a dětmi mohou vytvořit spokojenou nukleární rodinku... Dětem bychom dnes tuhle verzi asi číst nechtěli, přesto je poučné v ní vidět paralely s naší moderní verzí.

Výstava *A Moment of Stillness* vznikla jako kurátorská výzva třem výrazným malířským osobnostem, aby pro Galerii Kostka vytvořili* y monumentální nástěnné malby na libovolné téma. Anežka Hošková, Lucie Svoboda Mičíková a Pavel Příkaský se rozhodli spojit svoje individuální rukopisy do jednoho propleteného celku a úzce spolupracovali na realizaci, která svým měřítkem překračuje všechny jejich dosavadní projekty. Inspirací se jim stala právě pohádka o Šípkové Růžence a zároveň povídka *The Poacher* (Pytlák, poprvé publikováno ve sbírce *Xanadu*, ed. Jane Yolen, 1993) od americké spisovatelky Ursuly Le Guin.

Le Guin ve své povídce převyprávěla Šípkovou Růženu z nového úhlu pohledu. Hlavním protagonistou je rolnický chlapec, který během pytláčení v lese objeví trnitou hradbu ve tvaru kruhu a proniknutí dovnitř se mu stane životním posláním. Když se mu tento nelehký úkol po letech těžké dřiny povede splnit, ocitá se v začarovaném hradě, který nabízí zdánlivě všechny požítky, kterých se mladíkovi nedostávalo – pohodlí, dostatek jídla a alkoholu i vnady spící služebné. Na samotnou princeznu si prostý rolník netroufne – ví, že by jejím možným probuzením mohl celé kouzlo zlomit a především, že princezna čeká na urozeného prince. I v pohádkovém hradě poskytujícím mu luxusní útočiště (avšak bez možnosti skutečné interakce s dalšími lidmi) zůstává jen pytlákem, který tiše těží z bohatství někoho jiného. Na bídu svých rodičů v rodné chalupě si už nikdy ani nevzpomene.

Povídka nabízí více rovin interpretace, obzvláště zajímavý výklad ale přinesla americká literární vědkyně Esra Coker Korpez (ve sborníku *Food in American Culture and Literature: Places at the Table*, Cambridge, 2020). Coker Korpez čte *Pytláka* jako kritiku falešného příslibu „amerického snu“ pro všechny. Hlavní „hrdina“ je ztělesněním odhodlaného self-made mana, který chce tvrdou prací dosáhnout

svého ideálu o lepším životě a vymanit se z mizérie vlastních předků. Úspěch se pro něj stává měřítkem vlastní ctnosti a hodnoty. Po proniknutí do hradu však ustrnuje v koloběhu umrtvujícího konzumu. Coker Korpez ale zdůrazňuje především jeho smíření se s dosaženým status quo pokud jde o sociální mobilitu: „Přichází internalizace a světonázor, že třídy jako systémy jsou trvale fixní, a že vysoce individualizované subjekty, mající odvahu, rozhodnost a disciplínu se mezi nimi mohou snadno pohybovat.“ Úspěch či neúspěch je pak v této filosofii založený na osobních předpokladech a jednotlivce tak ve své oportunistické honbě za ukojením svých potřeb a snů zpytuje spíš sebe než společenský systém, v němž se nachází. Podle Coker Korpez se tak konstituuje typ „atomizovaného a přesto poslušného jedince, který je plně zapojený do hry kapitalistického vykořisťování, aniž by sám sebe shledával odpovědným.“ Je přece pouhým „neškodným“ pytlákem, který těží z přebytků druhých. Coker Korpez ale zdůrazňuje, že „zatímco akt ‚pytláctví‘ vypadá neškodně, zakrývá vzorce třídní nadvlády a útlaču, povzbuzuje jednotlivce být zajedno se systémem. [...] Povídka *Pytlák* působivě ilustruje, že posláním postmoderního hrdiny není kouzlo vytvořit ani zlomit, nýbrž najít třetí možnost: „vniknout“ do něj a využít a posílit status ‚privilegia‘ a ‚třídy‘ a přitom si zachovat přesvědčení, že sám se ničeho z toho neúčastní.“

V tomto ohledu nám výjev trním obrostlého a jakousi lepkavou hmotou obaleného hradu na zdech Galerie Kostka může evokovat nejen sídlo zprzněné princezny a konzumní úkryt letargického pytláka, ale také koncept tzv. Upířího hradu odkud „buržoazní levice“ sesílá kouzla podryvající tvorbu třídního vědomí. Jak napsal v závěru svého známého textu *Exiting the Vampire Castle* (Odchod z Upířího hradu, 2013) filosof Mark Fisher: „Musíme se vyvázat z ‚debat‘ komunikativního kapitalismu, do nichž nás kapitál bez přestání láká, a uvědomit si, že jsme součástí třídního boje. [...] Nesmíme zapomínat, že cílem našeho boje není uznání od buržoazie, dokonce ani její zničení. Zničena musí být sama třídní struktura – struktura, která zraňuje každého včetně těch, kdo z ní mají materiální zisk. Zájmy pracující třídy jsou zájmy všech; zájmy buržoazie jsou zájmy kapitálu, a tedy zájmy nikoho. Náš boj musí směřovat k vytvoření nového, překvapivého světa, nikoli k zachování identit vytvořených a znetvořených kapitálem.“